

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzi gənc yazıçı və şairlərin bədii əsərlərinin toplanacağı "Ən yeni ədəbiyyat" adlı antologiya hazırlayır.

Azərbaycan ədəbi gəncliyinin təbliği, gənc istedadların üzə çıxarılması məqsədi ilə hazırlanan kitabın redaksiya heyətində tanınmış ədəbiyyat xadimləri - yazıçılar, tərcüməçilər və ədəbi tənqidçilər yer alıb. Antologiyanın ekspertlərindən biri, ədəbi tənqidçi Əsəd Cahangir "Aydın Yol" qəzetinə müsahibəsində layihənin vacibliyi, eləcə də, çağdaş ədəbi gəncliyin bugünkü durumu barədə danışdı:

- Məlum olduğu kimi, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzi gənc yazıçı və şairlərin bədii əsərlərinin toplanacağı "Ən yeni ədəbiyyat" adlı antologiya hazırlayır. Sizcə, bu layihənin çağdaş ədəbiyyatımıza təsiri və səmərəsi nələrdən ibarət olacaq?

- Mənə elə gəlir ki, bu layihə ədəbiyyatımızın inkişafı baxımından bir sıra problemlərin çözülməsinə imkan yaradan önəmli bir layihədir. Belə ki, bu layihə ədəbiyyatımıza son illərdə gələn gənclərin yaradıcılığını küll halında, bir panoram şəklində görməyə imkan yaradacaq. Həqiqət müqayisədə üzə çıxır. Ona görə də, bu yazıçıların, şairlərin hansının hansı səviyyədə bədii istedad sahibi olduğu bir daha aydın görünəcək. Bundan başqa layihədə iştirak edən gənclərin əsərləri xarici dillərə çevriləcək və dünya oxucusuna təqdim olunacaq. Bu mənada dünya oxucusu da Azərbaycanın ən son ədəbiyyatı ilə tanış olmaq imkanı əldə edəcək. Bura daxil olan əsərlər ədəbi tənqidin təhlil süzğəcindən keçiriləcək. Mən bu layihənin önəminin ilk baxışdan görünən tərəflərini sadaladım. Ona görə də hesab edirəm ki, bu çox lazımlı bir layihədir. Bu işin həyata keçirilməsi üçün təşəbbüsdə bulunan Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzi, xüsusən də qurumun direktoru Afaq Məsudun çox gərəklili addım atdığını düşünürəm. Layihəyə qatılmaqdan dolayı məmnunam. Çalışacağam ki, mənə göstərilən etimadı doğruldum.

- Təqdim olunan nümunələrlə tanışlıq sizə ədəbiyyatımızın gələcəyi haqqında nə kimi mülahizələr yürütməyə imkan verir?

- Əsərlərlə tanışlıq mənə ən son dövrdə ədəbiyyata gələn gəncliyi küll halında görməyə, onlar arasında müqayisə aparmağa imkan yaratdı. Baxmayaraq ki, onların böyük əksəriyyətinin yaradıcılığı ilə illər öncə tanış idim. Amma antologiya mənə tanışlıqlarımın yaradıcılığının ən son dövrünü müşahidə etmək üçün bir fürsət oldu. Bəzilərinin əsərləri ilə isə ilk dəfə tanış oldum. Onların içində mənə yaxşı mənada təəccübləndirənlər də oldu. Aralarında təbii ki, müəyyən mənada zəif materiallar da var. Biz təbii ki, onları saf-çürük edəcəyik və kitaba ən yaxşı mətnlərin düşməsinə çalışacağıq. Amma istər poeziya, istərsə də nəsr nümunələri ilə tanışlıq mənə belə bir qənaətə gəlməyə əsas verdi ki, bizdə nəslrlə müqayisədə poeziya daha güclüdü. Amma bu o demək deyil ki, nəsr zəifdi.

Əsəd Cahangir:

"Bu layihə gənclərin yaradıcılığını küll halında görməyə imkan yaradacaq"

Çünki ciddi perspektiv vəd edən gənc nasirlər də mövcuddur və onların sayı getdikcə artmaqdadır.

- Nəsrdən danışdınız, elə burdan çıxış edib bir sual vermək istərdim: gənc yazarların poeziyaya nisbətən nəsr və dramaturgiyaya marağının azlığının səbəblərini nə ilə əlaqələndirirsiniz?

- Deməzdim ki, nəsrə marağ azdı. Xüsusən də son beş-altı ildə nəsrə marağ poeziyaya olan marağı sürətlə üstələməkdədir. Ola bilsin ki, tam üstələməyib, amma perspektivdə olan gələcək beş-on il ərzində nəsrin poeziyanı üstələməsi şübhəsizdir. Bu, getdikcə güclənməkdə olan tendensiyanın təzahürüdür. Artıq Azərbaycan bədii tənqidçilərinin əsas ağırlığı şeir sahəsindən nəsr sahəsinə keçməyə başlayacaq. Ola bilsin ki, bu gün hələ keçməyib, amma o keçid çox gözləniləndir, potensial şəkildə artıq mövcuddur. O ki, qaldı dramaturgiyaya, bu spesifik istedad tələb edən çətin bir janrdır. Şair, ya nasir olmaq üçün deyərdim ki, fitri istedad və janrla ötürü tanışlıq kifayət edir. Məsələn, şair və nasir olmaq üçün fitri istedad və 10-15 ən güclü şairin, yazıcının poeziyası ilə tanışlıq bəs edir. Amma dramaturq olmaq üçün sadəcə dram əsərləri ilə tanışlıq və istedad kifayət etmir. Sahənin bir sıra praktiki tərəfləri ilə tanış olmalısən, spesifik teatr sənətini bilməlisən, səhnə qanunlarını öyrənməlisən, rəs-

samlıqdan, səhnə tərtibatından baş çıxarmalısən, hətta işıq işini də bilməlisən. Çünki dramaturgiya teatr sənəti ilə bağlıdır. Teatr da sinkretik sənətdir: özündə musiqini rəssamlığı, tərtibatçılığı və digər sahələri birləşdirir. Ona görə də dramaturq uşaq yaşlarından teatral bir mühitdə böyüməlidir, teatr tamaşalarını izləməlidir ki, 18-20 yaşlarından sonra ilk qələm məşqlərinə başla-ya bilsin. Lakin çox təəssüf ki, son 20-30 ildə teatr sənətinə marağ sovet dövrü ilə müqayisədə zəifləyib. Bir sıra gənclərimiz teatrlara getmir. Bu da avtomatik olaraq dram sənətinə marağı azaldır. Teatra getməyən gənc yazarlar oranın qanunlarını da bilmirlər. Ona görə də dramaturji cəhdlər göstərsələr də, bu qanunları bilmədiklərindən yazdıqları istədikləri səviyyədə olmur. Ümumiyyətlə, deyim ki, orta əsrlərdə teatr sənəti ən mürəkkəb sənət sayılırdı və bütün sənətlərin tacı hesab olunurdu. Çünki o, nəsrin, poeziyanın, bədii yaradıcılığın bütün növlərini özündə ehtiva edən çox mürəkkəb bir sənətdi. Məsələn, baxın, son 100-150 ildə Azərbaycan ədəbiyyatında yüzlərlə şair və nasir meydana çıxıb. Amma silkələsən Axundovdan üzün bəri sözün həqiqi mənasında dramaturji istedadı olan 10-15 dramaturqun adını çəkmək olar, ya olmaz. Hər 20 ilə bir dramaturq düşür. Bu gün Azərbaycan ədəbiyyatının gənc dramaturqları çox böyük ehtiyacı var.

- Dramaturgiyadan çox danışdığınız, yenidən nəsrə və antologiyaya qayıdaq. Sizcə, yeni toplu çağdaş ədəbi nəsrimizə güzgü tuta biləcəkmiz?

- 25 ildən artıqdır ki, ədəbi tənqidi fəaliyyətlə məşğulam, çox imzaları tanıyıram. Son dövrdə ədəbiyyata gələn gənc imzalarla da müəyyən qədər tanışam. Antologiyaya təqdim olunan əsərlər, təxminən 18-20 yaşından tutmuş 40 yaşına qədərki istedadlı ədəbi gəncliyi özündə ehtiva edir. Bu mənada, bəli, antologiya ədəbiyyatımıza güzgü tuta biləcək.

gəldim ki, onlar müasir dünya kinosunun, ədəbiyyatının, teatrının ən önəmli istiqamətini tutmağa çalışan çevik tənqidçiləri gənclərdir. Onların hekayələrinə də müasir insanın zövqünə uyğun məqamlar çoxdu. Onlardan bəziləri öz hekayələri ilə Azərbaycana, onun insanına, o insanın psixoloji problemlərinə, tutaq ki, bir amerikalının gözü ilə baxmağa çalışırlar. Müasir ədəbi gəncliyin 20-30 il bundan əvvəlki gənclikdən əsas fərqi budur ki, o, özümüzə müasir dünyanın gözü ilə baxmağa çalışır. Çünki o artıq müasir dünya mədəniyyətinin nümayəndəsidir, qapalı sovet mədəniyyətinin yox!

- Toplu təqdim edilən nümunələrdə ən çox rast gəlinən problemləri sadalayıb, onlardan çıxış yollarını qeyd etməyiniz zənnimcə, gənclər üçün faydalı olardı...

- Sırf poeziya ilə bağlı deyim ki, mənim ən çox rastlaşdığım problem onların fərdi üslubunun hələ ki formalaşmamasıdır. Əksərinin dili digərini xatırladır. İkincisi, bəzən yaşamadıqları hadisələri, prosesləri yazmağa cəhd edirlər. Tutmaq ki, Qarabağ müharibəsini yaşamayan gənc öz yazısında özünü o ağırları yaşamış kimi göstərir və bu qeyri-səmimiyyət dərhal hiss olunur.

Üçüncüsü, gənclər bəzən şeirlərində səmimiyyət baxımından həddi çox aşırırlar. Açıq-saçıqlı, kobudluğu, qaballığı səmimiyyət kimi başa düşürlər. Bu gün poeziya və nəsrə çox müşahidə olunan hallardan biri də plagiatlıqdır. Yazılarında baxdıqları filmlərdən, oxuduqları əsərlərdən təsirlənmələr çox hiss olunur. Əlbəttə, zamanla onların yaşı və təcrübəsi arta-arta bu mənfi hal keçib gedəcək. Amma 30 yaşdan sonra da təsirlənmənin izləri keçib getməsə, o adamın ədəbiyyatla məşğul olmasını qeyri-ciddi sayıram. Bu problemlərdən bir çıxış yolu var: özünü axtarmaq, öz üslubunu tapmaq, öz sözünü demək, özü olmaq, bacara bildiyini demək. Ədəbiyyatın əsas özəlliyi də yenilik və özünəməxsusluqdur. Özünəməxsusluq olan yerdə yenilik də olacaq. Özünəməxsusluq - daim yeniləşən düşüncə deməkdir. Nəsrə dilin cılız olması vacibdir. Sovet dövründə yazan nasirlərimizin dil və üslubundan çox şeylər əxz edə bilirlər. O demək deyil ki, sovet nəsrini birmənalı şəkildə rədd edilməlidir. Hər ədəbiyyatdan yaxşı nəsrə mənimsəmək olar. Nəsrə ən çox rast gəlinən problemlərdən biri də, bəzən əhvalatla hekayənin səhv salınmasıdır. Onlar unudurlar ki, hekayə sadəcə əhvalat deyil, bədiişəkil edilmiş əhvalatdır. Bəzən xarakter ətrafında mozaik gəzişmələr olur. Bu da oxucunu danıxdırır. 1960-70-ci illər nəsrinin mövzularını xatırladan əsərlər yazılır. Halbuki, 2016-cı ildir. Müasir insanı düşündürən problemlər müasir üslubda da yazılmalıdır. Sonda deyim ki, ən əsası istedadlı olmaqdır. İstedad olan yerdə sadələşdirmə bu problemlərin hamısı gec-tez öz müsbət həllini tapacaq.

- Toplunun redaksiya heyətində sizinlə bərabər başqa ciddi yazar və tənqidçilərimiz var. Onlarla əsasən hansı detalları müzakirə edirsiniz?

- Antologiyanın redaksiya heyətinin iclasında müzakirə etdiyimiz məsələ antologiyaya hansı müəlliflərin daxil edilməsi olub. Ondan sonra bəzi müəlliflər var idi ki, onlar antologiyadan kənar qalmışdılar. Redaksiya heyətinin iclasında kənar qalan bəzi yazarların adları siyahıya daxil edildi, hər müəllifdən hansı həcmdə şeir və neçə hekayə daxil edilməsi məsələsi müəyyənləşdi, antologiyaya ön sözün kim tərəfindən yazılması müzakirə olundu.

- Antologiyanın başqa dillərə tərcümə edilməsi, ümumiyyətlə, gənc yazarlarımızın əsərlərinin xarici dillərə çevrilməsi bizim ədəbiyyatımız haqqında müsbət fikir yarada biləcəkmiz?

- Mənə elə gəlir ki, yarada biləcək. Çünki müasir ədəbi gəncliyin yaradıcılığı ilə küll halında tanış olandan sonra bu qərara